

Sygn. akt II C 500/14

WYROK ZAOCZNY W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 4 marca 2016 roku

Sąd Okręgowy Warszawa – Praga w Warszawie Wydział II Cywilny

w składzie:

Przewodniczący: SSO Małgorzata Dubinowicz – Motyk

Protokolant: Michalina Osłowska

po rozpoznaniu w dniu 19 lutego 2016 roku na rozprawie

sprawy z powództwa P. K., R. K. (1) i M. K.

przeciwko I. K.

o zapłatę kwoty 133 655zł

oddala powództwo.

Sygn. akt II C 500/14

UZASADNIENIE

W dniu 5 maja 2014 roku P. K., R. K. (1) i M. K. wnieśli pozew przeciwko I. K., domagając się zasądzenia od pozwanej na swoją rzecz solidarnie kwoty 133 655zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 30 maja 2012 roku do dnia zapłaty oraz kosztów procesu według norm przepisanych. Uzasadniając żądanie powodowie wskazali, że w udziałach po 1/3 części są spadkobiercami R. K. (2), zmarłego 13 lipca 2013 roku, natomiast pozwana I. K. w okresie od dnia 27 grudnia 2011 roku do 13 lipca 2013 roku w sposób nieuprawniony, wykorzystując zły stan zdrowia oraz sytuację życiową R. K. (2), wypłaciła z rachunku bankowego R. K. (2) środki w łącznej kwocie 133 655zł, które powinny podlegać dziedziczeniu pomiędzy spadkobierców R. K. (2) i stała się osobą bezpodstawnie wzbogaconą kosztem majątku R. K. (2). (k.3-6)

Podczas rozprawy w dniu 12 czerwca 2015 roku pełnomocnik powodów wskazał, że zdaniem powodów pozwana I. K. w sposób nieuprawniony dokonała wypłat gotówkowych z rachunku bankowego ojca powodów w dniach 27 grudnia 2011 roku, 28 grudnia 2011 roku, 3 stycznia 2012 roku, 9 stycznia 2012 roku, 16 stycznia 2012 roku, 20 stycznia 2012 roku, 24 stycznia 2012 roku, 30 stycznia 2012 roku, 6 lutego 2012 roku, od 9 lutego 2012 roku do 7 marca 2012 roku, 28 maja 2012 roku i 30 maja 2012 roku. Wyjaśnił także, iż dokonywane w tym samym okresie przelewy z rachunku ojca powodów nie są przez powodów kwestionowane, ponieważ ojciec powodów o tych przelewach wiedział. (k.119)

W późniejszym piśmie procesowym pełnomocnik powodów podał, iż nieuprawnione wypłacanie przez pozwaną środków pieniężnych z rachunku bankowego należącego do R. K. (2) polegało na wykorzystywaniu przez pozwaną stanu zdrowia R. K. (2), który w owym czasie cierpiał na postępujący zespół otępienny, epilepsję i zaniki podkorowe mózgu i nie był w pełni świadomy co do czynności dokonywanych na jego rachunku przez pozwaną. (k.125)

Pozwana I. K. nie ustosunkowała się do żądania pozwu.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

R. K. (2) od ok. 2008 roku miał objawy postępującego zespołu otępiennego oraz zaburzenia chodu. W sierpniu 2011 roku został uznany za niezdolnego do wykonywania pracy jako pracownik fizyczny zatrudniany przez Urząd Pracy m.st. W.. 15 stycznia 2012 roku R. K. (2) doznał trzykrotnego napadu epilepsji, po którym do 6 lutego 2012 roku był hospitalizowany w Klinice (...) w W.. W trakcie pobytu w klinice neurologicznej u R. K. (2) zdiagnozowano zespół otępienny, padaczkę, zaniki korowo-podkorowe mózgu i polineuropatię aksonalną, wydając pacjentowi zaświadczenie o stanie zdrowia konieczne dla ubiegania się o status osoby niepełnosprawnej. W dacie wypisu ze szpitala (...) wykazywał zaburzenia pamięci, elementy afazji, agrafii i akalkulii. W październiku 2012 roku R. K. (2) był hospitalizowany z uwagi na zatrzymanie moczu, zaś w czerwcu 2013 roku z uwagi na upadek z urazem głowy i utratą przytomności.

Dowody: dokumentacja medyczna R. K. (2) (k.127-133)

W 2011 roku stan zdrowia R. K. (2) zauważalnie się pogarszał – miał on trudności z chodzeniem i utrzymaniem równowagi, z dłuższym skupieniem się na jednej czynności, unikał kontaktów z ludźmi, nie chciał i nie mógł wychodzić sam z domu.

R. K. (2) zamieszkiwał w należącym do niego lokalu przy ul. (...) w W. razem z synami – P. i M.. Pozwana omawiała z R. K. (2) i jego synami pomysł sprzedaży mieszkania przy ul. (...) i przejęcia przez siebie opieki nad R. K. (2), ponieważ R. K. (2) już od ok. 2005 roku nie pracował i nie był w stanie utrzymać mieszkania, a pozwana i powód P. K. nie chcieli dłużej regulować opłat za lokal i występowały zadłużenia wobec spółdzielni mieszkaniowej. W czasie tych rozmów pojawiały się propozycje, by z pieniędzy ze sprzedaży mieszkania kupić kawalerkę dla R. K. (2), a resztę pieniędzy podzielić między jego dzieci, czy też by pewną część środków przekazać P. K. i M. K., a resztę przeznaczyć na wykup mieszkania przy ul. (...) zajmowanego przez pozwaną by mogło być ono zapisane przez nią w testamencie R. K. (1). P. K. i M. K. zgodzili się na sprzedaż mieszkania przy Z. i wymeldowali się z niego, uznając pomysł pozwanej za optymalny i wiedząc że ich ojciec akceptuje ten pomysł i chce by matka zajęła się jego realizacją.

Po sprzedaży mieszkania przy ul. (...) zamieszkał z matką – I. K. w lokalu przy ul. (...). T. K. 16 m.32. Stan zdrowia R. K. (2) od początku 2012 roku systematycznie się pogarszał, wymagał on opieki. I. K. mówiła członkom rodziny, że jest jej trudno opiekować się synem, jednak nie chciała zgodzić się na umieszczenie R. K. (2) w zakładzie opiekuńczym, a jego synom mówiła że nie stać ich na prywatny zakład opiekuńczy ponieważ pieniędzy ze sprzedaży mieszkania już nie ma. W opiece nad R. K. (2) stale i systematycznie pomagał pozwanej P. K., osobiście pielęgnując ojca, wożąc go do lekarzy czy zakupując dla niego środki higieniczne.

I. K. nie informowała swoich wnuków o tym w jaki sposób zarządza środkami finansowymi R. K. (2) i na co je przeznaczają. P. K. kilka razy nawiązywał z ojcem rozmowę na temat jego pieniędzy, ale R. K. (2) nie chciał o tym rozmawiać i odsyłał syna do I. K., nie chciał się zgodzić na odwołanie pełnomocnictwa I. K. do dysponowania jego rachunkiem bankowym.

Dowody: zeznania świadka D. P. (k.159-160), zeznania świadka K. S. (k.160-161), zeznania świadka K. K. (k.161-163), zeznania świadka J. K. (k.163-165), zeznania powoda P. K. (k.177-180), zeznania powoda R. K. (1) (k.180-181)

W dniu 19 października 2010 roku R. K. (2) udzielił I. K. pełnomocnictwa do sprzedaży spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego przy ul. (...) w W. oraz do dokonania na rzecz jego synów darowizny pieniędzy ze środków uzyskanych ze sprzedaży w/w prawa do lokalu na warunkach i o wysokości ustalonych przez pozwaną.

Dowód: wypis pełnomocnictwa z 19 października 2010 roku (k.204-205)

22 grudnia 2011 roku R. K. (2), reprezentowany przez I. K., sprzedał M. S. spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego przy ul. (...) w W. za kwotę 270 000zł, przy czym kwota 36 376,91zł została przekazana przez nabywcę przed podpisaniem aktu notarialnego, a kwota 233 623,09zł miała być przekazana w ratach do 12 stycznia 2012 roku.

W/w transakcja poprzedzona została spłaceniem zobowiązań alimentacyjnych wobec małoletniego R. K. (1) i złożeniem przez byłą żonę R. K. (2) oświadczenia o cofnięciu wniosku o wszczęciu egzekucji należności alimentacyjnych z w/w ograniczonego prawa rzeczowego, która to egzekucja była prowadzona od 2010 roku.

Dowód: odpis umowy sprzedaży z 22 grudnia 2011 roku (k.187-193)

W okresie od 23 grudnia 2011 roku do 9 stycznia 2012 roku na rachunek bankowy R. K. (2) w trzech ratach M. S. wpłaciła kwotę 232 716,95zł tytułem ceny za mieszkanie przy ul. (...) w W..

29 grudnia 2011 roku z w/w rachunku został dokonany przelew kwoty 34 400zł na rzecz M. K., opisany jako cyt. „darowizna od ojca z mieszkania przy ul. (...)”. 18 stycznia 2012 roku z w/w rachunku został dokonany przelew kwoty 65 000zł na rzecz P. K., opisany jako cyt. „darowizna od ojca R. K. (2) za mieszkanie (...) /56 W.”.

W okresie od grudnia 2011 roku do maja 2012 roku na rachunek bankowy R. K. (2) wpłynęły pojedyncze wpłaty oraz dokonano z niego licznych wypłat gotówkowych, co skutkowało tym, iż już na początku marca 2012 roku stan rachunku wynosił 0. Ostatnia transakcja przeprowadzona za pośrednictwem w/w rachunku miała miejsce 9 lipca 2012 roku, kiedy to I. K. wpłaciła nań kwotę 141,09zł, a następnie ta sama kwota przelana została na rzecz B. G. tytułem spłaty raty kredytu.

Dowód: zestawienie transakcji na rachunku bankowym (k.10-15)

R. K. (2) zmarł w dniu 13 lipca 2013 roku, do śmierci zamieszkując przy ul. (...). T. K. 16 m.32. Spadek po nim nabyli na podstawie ustawy w udziale po 1/3 części synowie: P. K., M. K. i R. K. (1).

Dowód: wypis aktu poświadczenia dziedziczenia (k.7-8)

Po śmierci R. K. (2) powodowie pytali pozwaną o pieniądze należące wcześniej do ich ojca, uzyskując odpowiedź że pieniędzy tych już nie ma.

Dowód: zeznania powoda P. K. (k.177-180)

Sąd zważył, co następuje:

Powództwo okazało się nieuzasadnione.

Jego podstawą prawną był art. 405 kc w zw. z art. 922§1 kc, jako że powodowie P. K., M. K. i R. K. (1) jako spadkobiercy R. K. (2) domagali się od pozwanej I. K. zwrotu kwoty 133 655zł, mającej stanowić bezpodstawnie uzyskaną przez pozwaną korzyść majątkową kosztem majątku R. K. (2). Wymaga przy tym zauważenia, iż powodowie domagali się zasądzenia owej kwoty na swoją rzecz solidarnie, podczas gdy brak jest ustawowych źródeł solidarności wierzycieli, a świadczenie pozwanej jest świadczeniem podzielnym i wierzytelność dzieli się na tyle części ilu jest wierzycieli, stosownie do art. 379§1 kc.

Zgodnie z art. 405 kc i art. 409 kc, kto bez podstawy prawnej uzyskał korzyść majątkową kosztem innej osoby, obowiązany jest do wydania korzyści w naturze, a gdyby to nie było możliwe, do zwrotu jej wartości, przy czym obowiązek wydania korzyści lub zwrotu jej wartości wygasa, jeżeli ten, kto korzyść uzyskał, zużył ją lub utracił w taki sposób, że nie jest już wzbogacony, chyba że wyzbywając się korzyści lub zużywając ją powinien był liczyć się z obowiązkiem zwrotu.

Z uzasadnienia pozwu i dalszych pism procesowych powodów wynika, iż powodowie utożsamiali brak podstawy prawnej dokonywania przez pozwaną I. K. wypłat gotówkowych z rachunku bankowego R. K. (2) z tym, iż na skutek złego stanu zdrowia R. K. (2) nie był w pełni świadomy faktu i rodzaju operacji dokonywanych na jego rachunku bankowym przez pozwaną. Jednocześnie powodowie nie precyzowali na jakiej podstawie pozwana dokonywała operacji na rachunku bankowym R. K. (2), mimo iż zagadnienie to ma pierwszorzędne znaczenie dla oceny

zasadności powództwa opartego na instytucji zwrotu bezpodstawnego wzbogacenia. W doktrynie i orzecznictwie Sądu Najwyższego ugruntowany jest bowiem pogląd, iż istnienie odpowiednich postanowień umowy wyłącza stosowanie przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu i że niedopuszczalny jest zbieg roszczenia z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia z roszczeniem o wykonanie zobowiązania z umowy. Z zeznań przesłuchanych w sprawie osób wynika zaś, iż I. K. była osobą upoważnioną przez R. K. (2) do dysponowania jego rachunkiem bankowym oraz że od około 2008 roku zawiadywała za zgodą R. K. (2) jego sprawami, w tym zarządzając majątkiem i środkami finansowymi R. K. (2) (np. P. K. zeznawał: „babcia zajmowała się jego leczeniem i jego chorobą”, „babcia zajmowała się jego finansami, bo już po wyprowadzce mamy ojciec jeździł do babci, aby od niej odebrać pieniądze”). Uzasadnia to przyjęcie, iż stosunki między I. K. a R. K. (2), jako przekraczające udzielanie pomocy najbliższemu członkowi rodziny, mogą być rozpatrywane jako prowadzenie ogółu spraw R. K. (2) na podstawie art. 750 kc. Oznacza to, iż żądanie zwrotu uzyskanych środków pieniężnych pozostałych po wykonaniu zleconych czynności powinno być oparte o treść art. 740 i 741 kc w zw. z art. 750 kc, nie zaś na podstawie przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu.

Ponadto, w ocenie Sądu brak jest podstaw do przyjęcia, by pozwana zajmowała się ojcem powodów i zarządzała jego sprawami wbrew znanemu jej stanowisku R. K. (2), tj. by czyniła to samowolnie. Z zeznań powoda P. K. i świadka K. K. wynika bowiem, iż życzeniem R. K. (2) było, by jego sprawami, w tym sprzedażą mieszkania, zajmowała się matka i nie chciał on odwołać pełnomocnictwa udzielonego matce do dysponowania środkami zgromadzonymi na jego rachunku bankowym. Ustalenia te przeczą twierdzeniom powodów o nieuprawnionym wypłacaniu przez pozwaną pieniędzy z rachunku bankowego ich ojca. Co istotne, sam fakt systematycznego pogarszania się od początku 2012 roku stanu zdrowia i stopnia świadomości R. K. (2) nie oznaczał, by jego wcześniejsze upoważnienia udzielone matce (tj. pozwanej) przestały obowiązywać. R. K. (2) nie odwołał pełnomocnictw udzielonych swojej matce i nie wyraził woli zmiany swej sytuacji życiowej (co powodowie przyznają), a skoro nie był osobą ubezwłasnowolnioną nikt inny decyzji tych w jego imieniu podjąć nie mógł i udzielone przez niego umocowanie dla I. K. do zarządzania jego sprawami wygasło dopiero z chwilą śmierci R. K. (2) (art. 101§2 kc). Z tych przyczyn zbędne było dopuszczanie dowodu z treści dokumentacji medycznej R. K. (2) zgromadzonej w placówkach medycznych wymienionych w piśmie na k.156-157 oraz z opinii biegłego neurologa i psychiatry na okoliczność czy w okresie od 23 grudnia 2011 roku do chwili śmierci R. K. (2) był w stanie w sposób świadomy zarządzać swoim majątkiem, co skutkowało oddaleniem tych wniosków dowodowych na rozprawie w dniu 19 lutego 2016 roku.

Nie zostało jednocześnie udowodnione, by pieniądze wypłacone z rachunku bankowego R. K. (2) zostały zagarnięte przez pozwaną i przeznaczone na jej własne potrzeby, a więc by wzbogaciła się ona w rozumieniu art. 405 kc. Powodowie ograniczyli się do przedstawienia swoich przypuszczeń na ten temat, motywując je brakiem wiedzy o sposobie rozdysponowania pieniędzy należących do R. K. (2) i przekonaniem iż dla pokrycia kosztów utrzymania R. K. (2) wystarczająca była renta. Sąd podkreśla jednak, iż do chwili śmierci R. K. (2) pozwana nie była zobowiązana do informowania powodów o sposobie zarządzania majątkiem R. K. (2), a także, iż na tle niniejszej sprawy w równie uzasadniony sposób można domniemywać o innych sposobach spożytkowania środków uzyskanych ze sprzedaży mieszkania R. K. (2). Przykładowo, środki te mogły zostać przeznaczone na spłatę zobowiązań alimentacyjnych R. K. (2) wobec małoletniego wówczas R. K. (1) (spłata taka nastąpiła w grudniu 2011 roku, jak wynika z treści oświadczeń składanych przy umowie sprzedaży mieszkania), na pokrycie kosztów leczenia R. K. (2), na spłatę zobowiązań R. K. (2) wobec spółdzielni mieszkaniowej z tytułu utrzymania mieszkania przy ul. (...) (o istnieniu takiego zadłużenia zeznawał powód P. K. i świadek K. K.), na spłatę długu R. K. (2) wobec matki z tytułu ponoszenia przez nią w okresie od 2008 roku do 2011 roku połowy kosztów utrzymania mieszkania przy ul. (...) (o fakcie płacenia przez I. K. za lokal przy Z. zeznawał powód P. K.) czy też na wykup mieszkania przy ul. (...) (planowany i omawiany przez strony i R. K. (2) przy pojawieniu się projektu sprzedaży mieszkania przy ul. (...)).

Istotny jest także fakt, że z zeznań powodów wynikało, że już w 2012 roku pozwana I. K. informowała, że pieniądze R. K. (2) ze sprzedaży mieszkania przy ul. (...) zostały wydane i że w domu pozwanej nie dało się zauważyć nowych zakupów czy inwestycji (P. K.: „nie zauważyłem w tym czasie nic co by mogło znacząco uszczuplić ten budżet”). Gdyby, za powodami, przyjąć że pozwana została bezpodstawnie wzbogacona kwotą 133 655zł, to oznaczałoby że korzyść ta została zużyta w taki sposób że pozwana przestała być wzbogacona, a więc zobowiązanie do jej zwrotu wygasło (art. 409

kc). Zajmowanie się ogółem spraw R. K. (2) za jego zgodą, w tym w ramach upoważnienia do samodzielnego podjęcia decyzji o wysokości darowizn dla synów R. K. (2) ze środków pochodzących ze sprzedaży mieszkania, spowodowało bowiem, w ocenie Sądu, iż nie można przyjąć że pozwana I. K. w 2012 roku powinna była liczyć się z obowiązkiem zwrotu pieniędzy, którymi w imieniu R. K. (2) dysponowała.

Mając na uwadze wszystkie opisane powyżej okoliczności, Sąd uznał iż brak jest podstaw do nakazania pozwanej zwrotu kwoty 133 655zł jako bezpodstawnie uzyskanej korzyści i powództwo oddalił. Wydany wyrok jest wyrokiem zaocznym, ponieważ pozwana I. K. nie stawiała się na posiedzenie wyznaczone na rozprawę i nie złożyła odpowiedzi na pozew (art. 339 kpc i art. 340 kpc), co nakazywało przyjęcie za prawdziwe twierdzeń o okolicznościach faktycznych przytoczonych w pozwie (art. 339§2 kpc). Uzasadnienie pozwu i późniejsze pisma procesowe było jednak lapidarne, w znacznej mierze ograniczało się do przedstawiania oceny prawnej, a nie twierdzeń faktycznych o okolicznościach istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy, co obligowało Sąd do przeprowadzenia postępowania dowodowego, w tym do przeprowadzenia z urzędu dowodu z treści pełnomocnictwa udzielonego pozwanej i z treści umowy sprzedaży.